

VÄRDEBESKRIVNING**Område av riksintresse för naturvård i Västra Götalands län****Datum:** 2022-10-26**Områdesnummer:** NRO 14 138**Områdesnamn:** Anten-Mjörn**Kommun:** Alingsås och Lerum**Kartblad:** 7B NO, 7B SO, 7C NV, 7C SV**Area:** 10 207 ha**Naturgeografisk region:** 21b Sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap. Södra Västergötlands sprickdalsområde.**Kust/havsregion:** -**Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 108 Göta älv**Agrara kulturlandskapsregioner:** -**Landskapsform:** Sprickdalslandskap**Riksvärde:**

Landskapstyp	Naturtyp	Vegetationstyp	Arter	Geologi
Odlingslandskap	Naturbetesmark, äng		Flora, fauna	
Geovetenskap				Sprickdal, jättegrytor, drumlin
Sjö			Fauna	
	Lövskog		Flora, fauna	

Värdebeskrivning: Mjörn är en mesotrof sjö med rik flora och fauna. Anten är en stor klarvattensjö. Båda sjöarna har glacialmarina lämningar, fiskeribiologiska värden samt rik fågelfauna. Sjöarna utgör viktiga rastplatser för fågelsträck. Mjörn och Anten har stam av öring samt flodkräfta.

Längs Mjörns västsida finns välutvecklade lövskogs- och hagmarksmiljöer med rik flora. I skogarna på Djurgården vid Östads säteri förekommer rikligt av gamla och mycket grova ekar med bland annat flera sällsynta lavar och skalbaggar.

Vid Brobacka finns en mängd jättegrytor, flera av gigantiska format. Representativt odlingslandskap, med lång kontinuitet och inslag av naturbetesmarker och naturlig slättermark vid öarna Torstö och Halö.

Huvudkriterier: A, C, D

Förutsättningar för bevarande: Vattenkvaliteten bibehålls eller förbättras. Lövskogs- och hagmarksmiljöerna bevaras och vårdas. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Att behålla områdets gröna infrastruktur med ett varierande landskap med naturliga miljöer ska eftersträvas.

Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks- och betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse och olika anläggningar såväl på land som i vattenområdet.

Säkerställande: Inom riksintresseområdet finns strandskydd, naturreservat, växt- och djurskyddsområden och Natura-2000 områdena SE0530112 Östad, SE0530079 Vikaryd, SE0530100 Nolhagaviken.

Områdets huvuddrag:

Mjörn

Mjörn är södra länsdelens största sjö med många öar och skär. Arealen är 56 km² och maxdjupet 48 meter. Tillrinningsområdet är 1 109 km². Sjön ingår i Sävåns vattensystem och är av mesotrof karaktär. Den omges omväxlande av jordbruksmark och skogsterräng. Stränderna är varierande, alltifrån branta klippor till flacka mader på lera. Sammanhängande vegetationsbälten finns runt nästan hela sjön. De domineras av vass och säv men även smalkaveldun, dyfräken och jättegröe förekommer. En del vikar är starkt näringspåverkade med en art- och individrik flora, medan andra partier av sjön har en vegetationssammansättning som är mer typisk för en näringsfattig sjö. Arter som kan hittas runt sjön är sjöranunkel, blåsäv och smalkaveldun i näringsrik miljö och växtsamhällen med braxengräs, notblomster, sylört och strandpryl på mer exponerade och oligotrofa platser. På många platser finns vackra litoralsamhällen med till exempel fackelblomster, knölsyska och strandveronika.

Kulturmarkerna kring Mjörn är väsentliga inslag i naturmiljö vid sjön. Betade strandängar med för strandängar typiska växt- och djurliv finns bland annat vid Hunsared och Sjötorp samt på Halö. Främst på västsidan finns lövskogs- och hagmarksmiljöer med ek, lind, hassel och olvon. I sjöns närmaste omgivning påträffas växer som vätteros, storrams och lundslok. I skogarna på Djurgården vid Östads säteri förekommer rikligt av gamla och mycket grova ekar som utgör miljö för flera sällsynta lavar och skalbaggar.

På Torsö och Halö finns naturbetesmarker och slättermarker som utgörs av sötvattensstrandängar med och träd- och buskbärande hagmark. Vanliga vegetationstyper är fuktäng av högstarrtyp och gräshed av staggtyp.

I Mjörn har glacialmarina lämningar hittats, som *Pontoporeia affinis*, *Mysis relicta*, *Limnocalanus macrurus* och *Mesidothea entomon*.

Förutom insjöfåglar innehåller fågelfaunan en del mer kustbundna arter såsom havstrut och strandskata. Till Mjörns karaktärsarter hör bland annat skäggdopping, vigg, knipa, småskrake och sothöna. Större kolonier finns av fiskmås, skrattmås och fisktärna. Det finns förutsättningar för storlommar och fiskgjusar häckar i området. Under vår och höst passerar stora flyttfågelskaror Mjörn, varför antalet arter som observerats i sjön är mycket stort. Mjörn är även en sjö med ett stort antal fiskarter knutet till sig, som till exempel ål, öring, nors, gädda, och gös. Mjörnöringen leker i Mjörn samt i Ålanda ström och växer upp i Anten.

Brobacka

Vid Brobacka trängs förbindelsen mellan sjöarna Anten och Mjörn ihop till ett smalt bergspass. Dalen kan betecknas som en genombrottsdal under inlandsisens avsmältning. De vattenmassor som passerade här har lämnat tydliga spår i bergväggarna kring passet. På västra sidan ligger Bruarängen, en klipphylla dit man når genom ett nålsöga. Klipphyllan är en av vatten urspolad sprickzon. På östra sidan har vattnet svarvat ut en mängd jättegytor, flera är mycket stora. Här i landskapet utgör Rödeneplatåns branter ett dominerande inslag. Nivåskillnaderna når upp till 140 meter. Skarpa, blockrika och vildvuxna dalgångar tvärrar branten upp mot platån.

Anten

Anten är en stor klarvattensjö belägen i en nordsydlig sprickdalgång. Sjön är biologiskt sett av samma karaktär som Mjörn men långt mindre varierad än denna. Anten har endast ett fåtal öar. Stränderna består mest av svallad morän. Sandstrand finns i söder, där en grusavlagring dämmer upp sjön. Lerstränder förekommer i anslutning till kulturmarkerna vid Vänga, Holmängen och Gräfsnäs. Vid Gräfsnäs finns en del vassområden då Mellbyån rinner ut och tillför näringsämnen. Ett flertal lövskogar med inslag av ädellöv finns i anslutning till stränderna.

Sjön har ett förhållandevis rikt fågelliv, som i stort sett kan anses typiskt för större sjöar med rent vatten. Storlom, skäggdopping, knölsvan, fisktärna med flera häckar årligen. Anten fungerar som näringsområde för Mjörn, vilken har en mångdubbelt rikare fågelfauna på grund av de bättre häckningsmöjligheterna. Anten har liksom Mjörn flera glacialmarina lämningar och fiskeribiologiska värden med bland annat öring och flodkräfta. Den storväxta Mjörnöringen leker i Mjörn samt Ålanda ström och växer upp i Anten. Öringen bedöms ha stort skyddsvärde med få motsvarigheter i länet. I Antens nordostvik är stränderna på flera sträckor utbildade som flacka lersandbottnar. På denna speciella strandtyp finns länets enda förekomst av växten flocksvälvning, som blommar endast under somrar med lågt vattenstånd.

Gräfsnäs slottsruin ligger på en gruskulle som skjuter ut i sjön Anten. Vallgravar omger kullen men de är endast delvis vattenfyllda. I slottsparken växer en rad ädla lövträd bland annat ekar av mycket stora dimensioner. Markfloran är rik med några för trakten ovanliga arter som rödblåra och lundstjärnblomma. Utmed

Antens nordöstra strand reser sig Långaredsdrumlinen som till stora delar är uppodlad men även med rika ek- och hasselbestånd.

Mjörn och Anten har mycket stor betydelse för friluftslivet och båttrafiken är vissa tider intensiv, bland annat till Risö, som är den största obebyggda ön i Mjörn. Brobacka besöks årligen av tusentals turister, vilka njuter av vacker natur, utnyttjar kaffestugan och besöker museijärnvägen mellan Anten och Gräfsnäs samt slottsruinen.

Runt de båda sjöarna finns mycket utspridd bebyggelse och ett rikt vägnät, från riksvägar till mindre enskilda vägar.

På grund av häckande fåglar finns det fågelskyddsområde med tillträdesförbud i både Mjörn och Anten.

Anmärkningar: -

Referenser:

Andersson, J. 1980: Den häckande populationen av måsfåglar i Mjörn under åren 1961-70.

Gavia 6:33-44.

Andersson, L. 1971: Den litorala vegetationen vid sjön Mjörn i västra Västergötland. Svensk Botanisk Tidskrift, 65:323-350.

Andersson, L. 1973: Vegetationer och vattenståndsväxter vid sjön Mjörn. Svensk Botanisk Tidskrift, 67:201-207. Värdebeskrivning riksintresse för naturvård Västra Götalands län, beslut 2000-02-07, uppdaterat 2008-01-16

Appelqvist, T. 1985: Lövsöksinventering i Lerums kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1986:5.

Appelqvist, T. 1986: Lövsöksinventering i Alingsås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1987:8.

Eriksson, M & Larsson, P. 1980: Jämförande inventering av våtmarker i Västgötadeln av Älvsborgs län, sid 31-41. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1981:1.

Fiskeristyrelsen 1984: Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

Fredén, C. 1997: Beskrivning till jordartskartan Borås NV. Sveriges geologiska undersökning, ser. Ae nr 114.

Kelson, H. 1923: Om förhållandet mellan tektonik och glacialerosion inom Sävveåns flodområde. Lunds univ. Årsskrift n.f. Avd 2 Band 19 nr 3, Lund 1923.

Länsstyrelsen 1976: Natur i Älvsborgs län, s 22, 71, 364-367, 386-392, 394.

Länsstyrelsen 1985: Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Förvaras på Länsstyrelsen. Länsstyrelsen 1985-87: Anten - en limnologisk undersökning.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1988:4.

Länsstyrelsen 1993: Beslut om bildande av naturreservatet Brobacka med skötselplan.

Länsstyrelsen 1993: Beslut om bildande av naturreservatet

Nolhagaviken med skötselplan. Länsstyrelsen 1994: Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1994:5.

- Länsstyrelsen 1996: Ängar och hagar i Alingsås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1992:10.
- Länsstyrelsen 1996: Beslut om bildande av naturreservatet Risön med skötselplan.
- Martinsson, P.-O. 1987: Lavflora och lavvegetation vid Djurgården, Östads säteri. Göteborgs universitet.
- Naturvårdsverket 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.
- Vattenfall 1989: Öringstammar i Sverige. Åtgärdsstudier för kompensation av fiskeskador. Delrapport 2.